

05

A

1446

NATALEM
GYMNASII HAL-
LENSIS

NONAGESIMVM SEPTIMVM

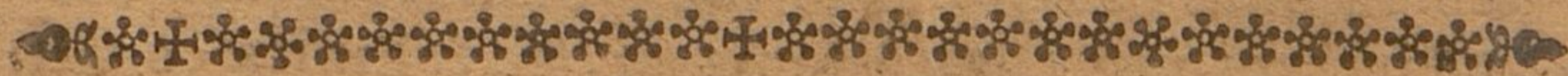
XVI. KAL. SEPTEMBR. ANNI

MDCCC. LXII.

CELEBRANDVM

INTIMAT

VALENTINVS BERGERUS
RECTOR.

HALLIS SAXONVM,
Literis OELSCHLEGELIANIS.

Si neminem fore spero, qui infirmari jure queat, nobilissimam morum disciplinam, quam Ethicam appellamus, ingenue & ipsi in particularium scholarum umbris agenti juventuti apprimè commendandam esse ob insignem, quam undiquaque magnam cum ubertate præbet, utilitatem, quod vitiis non solum & pravis, quibus juvenus admodum solet agitari, cupiditatibus resistere docet, continetque fontes & primas, ut *Galius* loquitur, demonstrationes juris atque legum, quibus vita civilis gubernatur, sed & illotis manibus pedibusque in Theologiæ sacrarium à sapientibus quibusvis existimatur irruere, qui ne vestigium quidem in *νομολογίῃ* sive *παιδείῃ* & *παιδαγωγικῇ*, h. e. dogmaticis & exemplaribus Ethicorum hortulis posuit, eumque, qui orator est futurus, non Logicam duntaxat, sed & Ethicam cognitione imbutum esse oportet, quò virtutes vitiaque, nòrit, & perspetum habeat, quid homines ad spem, metum, iram concitet, ut ait *Gerardus Joannes Vossius Instit. Orat. l. I. c. II.* ad stipulante *Crasso* apud *Ciceronem* lib. 1. de *Orat.* etsi neminem manifestò deprehendi, qui mihi superiori anno post præceptorum Ethicorum ac Politicorum explicationem Actu Oratorio solenni de Summi Boni Civilis doctrinam præclarissimam Gymnasii Natalem sub certis personarum habitibus cohonestanti improbaverit quicquam: etsi iterum simili nunc Actui de Vitiis ac Virtutibus Moralibus exhibendo auditores censorsque benevolos me habiturum confido; tamen vereor, ne somni quispiam & noctis filius lateat alicubi, qui livoris manifestam maculam decoloratus, nobilitatus facundiam caninam, quærat, quo pacto laborem hunc non levibus ac vanis gloriæ

05 A 1446

glóriolæ fumis, sed Deo & saluti juventutis unicè dicatum
in scitâ verborum eructatione incessat ac sugillet. Qualem
nuper experiri licuit, qui, cum nihil deprehenderet, quo
malè mihi faceret, oblitus pudoris ac veritatis, dissertati-
unculam de POENITENTIA juxta genus Didascalicum
nunc ante triennium ferè à me conceptam, & discipulis no-
stræ fidei concreditis ad calamum in linguâ vernaculâ loco
exercitiorum stili publicorum per aliquot hebdomadas dicta-
tam virulento ore, subsannationeque & mendaciis suffarci-
nato imprudentissimè invasit, confusus fore, ut per hanc im-
posturam omnis fama & existimatio, quam haberem apud
bonos, vel deprimeretur prorsus, vel non parum evilesce-
ret. Verba detractoris atque impostoris in *Programmate*
actum Progymnastico-encomiasticum intimante hæc sunt:
experientia non minus ac recta ratio persuasit, majus nobis inde
sperari posse opera precium, quam illis, qui vel laboris fugâ, vel
suâ quadam arrogantia freti, de sacciperio suo scholastico quic-
quid lubido jusserit, aut inscitia objecerit, vertendum sine discrimi-
mine juventuti proponunt. More præposterius illius stili con-
ditoris, qui ad fasces evectus Reëtorales, discipulis, quos tamen
in ratione stili satis acceperat subactos, ultra anni spatium
è vidulo suo rancido aut Postillatore quodam obsoleto mate-
riam Theologicam de POENITENTIA ejusque patribus, ad
calamum dictabat, ita fore credens, ut egregia ex veteribus Clas-
sicis Autoribus, quibus hæc materia probè nota & pertra-
ctata fuit scilicet, stili ornamenta & presidia petere, multumq;
capere incrementi juvenes, ad talia dudum nauseabundi, pos-
sent. Quis verò cordatorum non videt, hisce incertis, imò nul-
lis planè stili legibus, variaque dictionis & characteris for-
mâ juventutem pessimè corrumpi, ut deinde Satirici verbo

Rancidulum quidam balbâ de nare loquatur

Passim & sectetur corvos testâque lutoq;

Me dissertatiunculam de POENITENTIA jux-
ta genus Didascalicum ante triennium ferè discipulis in
linguâ vernaculâ ad calamum per hebdomadas aliquot pro
stili Latialis emendatione publicitus dictâsse supra sum
confessus, neque diffitebor unquam, certum habens nemi-
nem inter ipsos invidentissimos reperiri, à quo illa errati

ali-

alicujus jure accusari queat, sive materiæ, sive dispositio-
nis, sive elocutionis modus æstimeretur. Constat ejus Con-
firmatio argumentis petitis à causa efficiente principali, in-
strumentalibus, formâ, fine, effectu, subjecto, adjunctis,
tempore nimirum, loco & modo, partibus seu divisione,
similibus, cognatis, contrariis. Exordium desumptum est
à re ipsâ, adjunctâ nimirum pœnitentiæ necessitate per *Θέ-
σις, αιτιολογίαν & αύξησιν* juxta Ciceronis *οικονομίαν* ductâ.
Constat & Epilogus suo *πάσι*. Quæ omnia, qui tum tempo-
ris adfuerunt, & manibus exceperunt, testabuntur. Du-
xit me primum omnium ad sanctum hunc conatum &
quam Deo in cathedrâ homologeticâ exhibere volebam,
debita pietas, & occasio temporis, quæ resipiscentem illum
publicanum templis offerebat contemplandum, cujus ipso
exemplo argumenta ferè omnia illustrabantur. Vitiõne
verò mihi nunc vertatur, me materiã Theologicã in ver-
naculâ linguâ discipulis Latino stili seu dicendi genere
proposuisse exornandam? Materiã Theologica, sincerã
& orthodoxæ fidei conformis, è vidulo rancido sumatur?
Sanctine fontes Israëlis, è quibus materiã Theologicã or-
thodoxã hauriuntur, viduli rancidi sint? Ecquid dicit
homo? quid effundit è rancido suo vidulo, è sacciperio suo
Scholastico, detractor nugivendus? Mentitur me ex *Postil-
latore* dictasse quicquam: ostendat mihi unum paragra-
phum, qui in *Postillatore* aliquo conspiciatur. Mentitur
me *ultra anni spacium* dictasse, vix me XII. hebdomadas di-
ctando consumsisse, testes provoco non exceptores dunta-
xat omnes, sed & Clarissimum Collegam, cujus est per sin-
gulas hebdomadas stili exercitamenta proposita elaborata-
que mecum emendare. Vellem Dissertatiunculam conspi-
ceret, pellegeret, pensiculeret cordatorum quisque, & livi-
di atque insipientis hominis grassantem in me rabiem lon-
gè manifestiorem fore crederem. Et heus tu qualis conse-
quentia? Materia Theologica de POENITENTIA veteri-
bus Classicis Auctoribus non fuit nota, nec pertractata: È
ex iisdem stili ornamenta & præsidia, quibus materia illa
decoretur, juvenes petere non possunt. Tua est hæc conse-
quentia ex supra dictis ultrò manans. Sed spectatum ad-
missi

inissi risum teneatis amici! Consistit ne imitatio simul in eadem materiâ seu iisdem rebus, & earundem exscriptio-
ne? aut non possumus veterum Classicorum Auctorum ve-
stigia legere in materiâ, quæ ignota illis, nec pertractata
fuit? In quam absurditatum voraginem hîc te spermolo-
gum spectamus lapsum? Nonne ipse *B. Dietericus* in Ora-
toriâ suâ dispositiunculam orationis de POENITENTIA
etiam in genere Didascalico exhibet? Nonne facundissimi
Mureti, cujus scripta Venerem pariter cum Musis inhabi-
tare doctissimus arbitratur quisque, orationem de *Mysterio*
& *Festo Circumcisionis Dominice*, nonne aliorum nostri secu-
li disertissimorum Oratorum de aliis rebus Theologicis
typis excusæ extant orationes? Et quid per tot annos tot
materias Theologicas & elaborandas & publicitus recitan-
das discipulis proposuisti tuis ipse, si eas veterum Classico-
rum auctorum ornamentis non posse expoliri, si, ut porrò
è vidulo tuo rancido evomis, incertis, si nullis planè stili le-
gibus, si variæ dictionis & characteris formæ materi-
am Theologicam expositam esse, si hinc juventutem pessi-
mè corrumpi intellexisti? Quo ipso equidem quid absurdi-
us dici queat, ignoro. Unâne enim eademque Materia
Theologica variâ ac diversâ dictionis & chara-
cteris formâ, non uno eodemque semper caractere seu
genere dicendi queat exornari? Dicine inter Theo-
logos nemo eloquens potest? Eorumne nemo & sub-
tilia humiliter, & magna graviter, & mediocria
temperatè dicere valeat? Quorsum Zoile tuus se ex
circo rapit intellectus? quò cogitas? Forsan eò, u-
bi imitationem non in sermonis ad sermonem veterum
aptâ conformatione duntaxat, sed & exscriptioe mate-
riæ seu rerum consistere satis probes. Sed quid proba-
re amplius labores? cum id ipsum tuo, quo in me es de-
bacchatus, programme luculentissimè monstrâsti, in quo
Magni illius *Dilherri*, Theologi ac Philologi famigeratissi-
mi, *Manuductionem ad rationem bonos quosque auctores rectè*
& *cum fructu imitandi* Jenæ Anno MDCCXXXVI. ad
calamum publicitus dictatam adeò es imitatus, ut non tu-
um sermonem duntaxat ad ejus sermonem conformaveris,
sed

sed & res ipsas cum verborum venustate magnam partem
affabrè exscripseris, adeò ut, si tanquam aves peregrinae
programma tuum relinquerent, vel ipsa *Manuductio* defuisset,
pauca ei superfutura forent. Sed vide, ne, quod Magni
Dilherri iussu discipulis tuis interdiceret te oportet, in
tui ipsi dedecus redundet. Sic enim laudatissimus Vir ille,
& Praeceptor olim meus omni cultu aetatem observandus, c. l.
c. ii. de modis seu requisitis paranda eloquentiae, §. 9. Unde, in-
quit, perniciosissima quorundam pedotribarum consuetudo per-
spicitur, qui passionibus suis nondum praeceptis Rhetoricae imbu-
tis, nedum vel perfunctoriâ rerum scientiâ instructis, orationes
imponunt scribendas: qui miselli postmodum ad *Polyantheas* &
alia inscitiae praesidia confugiunt, inconcinnum inde centonem
consuunt magno hiatus ab se recitandum & formatori ineptis-
simo patulis auribus imbibendum. Tu non ad *Polyantheam*, sed
ad *Dilherri* dictata cõfugisti, quæsiisti illic inscitiae tuae pra-
sidia, nec inconcinnum aut indecorum, sed concinnum consui-
sti centonem. Quâ in parte tu equidem passionibus tuis
felicior es existimandus, appellandus verò *præpostere imita-*
tionis artifex, qui me *præposterum stili conditorem* appellas:
quo jure, aut quâ causâ, me latet, tibi cavillatio-
num tuarum genuino interpreti soli notum. Addidisti
in super exscriptis tuis hoc splendidissimi artificii genus, ut
auctoribus è *Manuductione* depromptis adhibueris varios nō
minoris auctoritatis cum priscos, tum recentiores *Encomi-*
astas, quos omnes atq; singulos ex *Tobie Magiri Eponymologio*
Critico cum ipsis *encomiis* rapuisti, affixisti marginibus, scili-
cet quò lectori variae abstrusæque lectionis vir videreris,
colereris porrò instar Numinis, veluti non ita pridem de
te ipso his verbis prædicasti ad Magnum & Celeberrimi no-
minis Virum exaratis: *Tranquillam, honoratam & beatam*
hic exigo vitam, & illustri Gymnasio huic, quod Antecessorum
culpâ ad triarios ferè redierat, subinde novis accedentibus in-
crementis, omnium hominum tantoperè animos mihi devinxi,
ut sibi veluti Numen aliquod terrestre in publicam totius
Marchionatus salutem, me Rectore hûc divinitus emisso,
palam dictitent, & quicquid ex voto & desiderio esse meo animad-
vertunt, certatim præstent lubentissimè. Cæterum Gymna-
sij

si Hallensis fata infelicia multi & docti & graves viri mecum
jam mirantur. Haecenus ille ex Pharisæo in Numen ter-
restre transformatus: qui etsi, ut supra dixi, verendum
mihi, ne Actum nostrum Oratorium de Vitiis ac Virtuti-
bus Moralibus sub certis personarum habitibus in hono-
rem Gymnasii nostri Natalis XCVII. repræsentandum
plusquam Theoninis suis dentibus & coactâ loquacitate
insequatur, rodatur, obfuscet, tamen id ipsum parum curans,
nec ignorans miseri tenebrionis præposterum ingenium,
& inertiam extra alterius præscriptum & manuactionem
ineptias, fucos, officinas proferentem, quibus in facili
aureus ille veritatis ramus in opacâ sylvâ delitescens qui-
dem, sed fulgore suo elucescens tandem ostendi contra
potest, fretus cordatorum quorumvis solidiori in judican-
do dexteritate, jam nunc Actum eundem hunc in modum
sisto. Primum *Germania* in arenam se recipiet prædicatu-
ra incolarum suorum non auream, quâ Pacis aureæ benefi-
cio fuitur, felicitatem duntaxat, sed & vitam liberam ac
dissolutam. Quam accedent *Extrema illa Virtutum Mora-*
lium tam in excessu, quam defectu, quæ Vitiâ appellamus:
quorum unumquodque gratias aget Germaniæ pro con-
cessis sibi nunquam non apud incolas sedibus & habitacu-
lis, se suumque in possidendis gubernandisque Germanis
jactaturum felicitatem. Simul etiam unumquodque alte-
rum vituperabit, recensurum ejus, quam mortalibus in-
fert, perniciem, polliciturum Germaniæ porrò suam ser-
viendi promptitudinem. Postquam sic *Vitiâ* ad generis De-
monstrativi ductum declamaverint atque abierint, PAX
prodibit in theatrum *Virtutes* secum ductura *Morales*, quas
post recensitam indissolubilis, quæ sibi cum iisdem inter-
cedat, necessitudinis ac societatis rationem, causamque
convocationis adaperiam, rogabit, ut consultant ac deli-
berent secum, num amplius sibi in Germaniâ sit commo-
randum, an verò discedendum iterum? Quibus ordine
discordantibus inter sese *Angelus* comparebit demum, man-
datum è cælo allaturus de ulteriori apud Germanos com-
moratione, & ejusdem causis. Atque sic *Virtutum Conci-*
lium perorabit ad ductum Generis Deliberativi,

Repra-

Representabunt itaque
PROOEMIATURO JOHANNE WENCESLAO à Görsdorff/
Equite Lusato,

GERMANIAM
HEINRICUS WILHELMUS Dürfeld/
Hallensis Saxo,

VITIA MORALIA.

PRODIGALITATEM GODOFREDUS Schneider
Hallensis Saxo;

AVARITIAM JOHANNES GEORGIUS GRÜTZNERUS,
Plavia Variscus;

LUXUM CHRISTOPHORUS SANDERUS
Hallensis Saxo;

SORDITIEM PAULUS JACOBUS WACHTLERUS
Jütrobocensis-Saxo;

AUDACIAM LAURENTIUS WILHELMUS Ruchmeister
Hallensis-Saxo;

METUM JOACHIMUS SELLIUS Parch-
mo-Megapolitanus;

INTEMPERANTIAM JOHANNES Richter Hal-
lensis Saxo;

STUPIDITATEM CHRISTIANUS Braunschweig
Falcburgensis Neo-Marchicus;

SUPERBIAM JOHANNES GEORGIUS SIMON
Hallensis-Saxo;

PUSILLANIMITATEM GEORGIUS Freitag
Hallensis Saxo;

AMBITIONEM CHRISTIANUS HEINRICUS Ellenberger
Hallensis Saxo;

AΦΙΑΟΤΙΜΙΑΝ JOHANNES Graube Meldorfico-
Ditmarsus;

IRACUNDIAM GÜNTHERUS Heller *Hallensis*
Saxo;

LENITATEM JOHANNES WILHELMUS BOHEMUS
Chemnitio Misnicus;

AD U-

ADULATIONEM JOHANNES CHRISTOPHORUS RE-
PENTINUS *Loriz. Megap.*

MOROSITATEM VALENTINUS MOLTER
Göstenizio-Misnicus;

ARROGANTIAM SEU SIMULATIONEM FRIDERICUS SA-
MUEL *Reuman* | *Perlemontanus-Marchicus;*

DISSIMULATIONEM JOHANNES *Hahn* Hal-
lensis Saxo;

SCURRILITATEM GODOFREDUS *Serber* Lau-
ba-Lusatius;

RUSTICITATEM MARTINUS *Zinisch* *Lencope-*
travus-Misnicus;

INJUSTITIAM HEINRICUS *Schlöte* *Minda-*
Westphalus;

INCONTINENTIAM JOHANNES *Thöne* *Eimbec-*
censis Saxo;

NIMIAM AFFECTUM VOLUPTATUMQUE FUGAM
CHRISTOPHORUS *Richter* *Wormstadio-*
Thuringus;

PERTINACIAM JOHANNES CHRISTOPHORUS BLEY-
MÜLLERUS *Aurobachio-Variscus;*

MOLLITIEM CHRISTIANUS *Engelbrecht* *Fran-*
cobusä-Thuringus;

FERITATEM SIVE BESTIALITATEM ELIAS *Haber*
Suerino-Polonus;

SUMMAM IGNAVIAM GEORGIUS CALOVIUS
Regismontanus-Marchicus;

P A C E M

ABRAHAMUS *Mosdorff* *Ciza-Misnicus;*

VIRTUTES MORALES,

LIBERALITATEM CHRISTOPHORUS à GÖRNE
Eques Marchicus, abiturum à Germania disvasurus;

MAGNIFICENTIAM LUCAS WALTERUS *Damensis*
Pomeranus, suas.

FORTITUDINEM CHRISTIANUS WILDVOGELIUS
Hallensis Saxo, suas.

B

TEIR-

TEMPERANTIAM VALENTINVS *Belchem Hallensis*
Saxo, dissuas.
 MAGNANIMITATEM ALBERTVS THEODOSIVS *Schrickel*
Ifenaco-Thuringus, suas.
 MODESTIAM CAROLVS ANDREAS *Kraut*
Hallensis-Saxo, dissuas.
 MANSVETUDINEM CHRISTIANVS FRIDERICVS
 REICHELHMVS *Hallensis Saxo, dissuas.*
 COMITATEM JOHANNES FRIDERICVS *Stühning*
Hallensis-Saxo, suas.
 VERACITATEM CASPARVS *Hoffmann Gortenzio-*
Mansfeldicus, dissuas.
 URBANITATEM CHRISTOPHORVS *Haberkorn*
Camitz. Lusatus, dissuas.
 JUSTITIAM CHRISTIANVS BICCIVS *Lipfi-*
ensis-Misnicus, suas.
 CONTINENTIAM LVDOVICVS à GÖRNE,
Eques Marchicus, dissuas.
 TOLERANTIAM GODOFREDVS *Schrader Hallensis-*
Saxo, suas.
 VIRTUTEM HEROICAM WERNERVS à GÖRNE,
Eques Marchicus, suas.
 ANGELUM JOACHIMVS ANDREAS *Dürfeld*
Hallensis-Saxo.

Colophonem Declamationibus singulis addet

CONRADVS *Schönwolf Martisburgensis Saxo.*

Atque hi sunt è vexillo nostro, qui sub jam ordine
 commemoratis habitibus commemorato modo Gymna-
 sii NATALEM XCVII. cohonestabunt, Latino dicendi
 genere soluto peroraturi omnes, exceptis duobus illis, qui
 Germaniæ atque Angeli personas sustinebunt, Carmine
 Heroico Latino declamaturi. Quos ut Gymnasii Nostri
 PATRONI & EVERGETÆ, Doctique omnes, per *bidui*
aliquot horas pomeridianas honorificentissimâ sua præ-
sentiâ & auscultatione benevolâ dignentur, ma-
jorem in modum obtestamur.

05 A 1446

ULB Halle
003 777 758

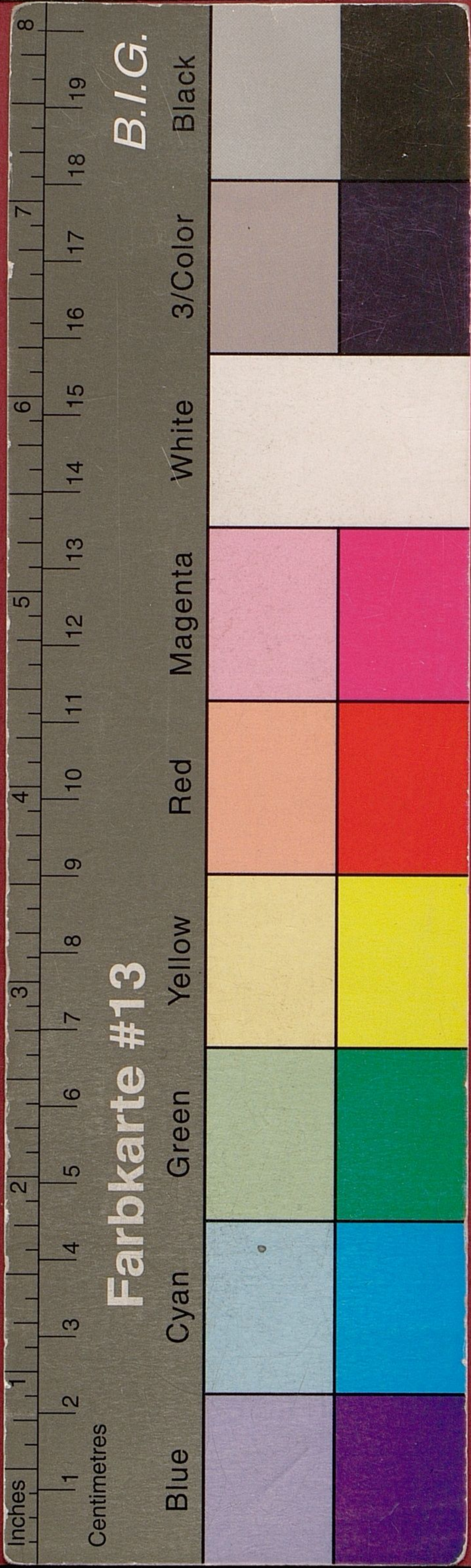
3

1017
Ad

NATALEM
GYMNASII HAL-
LENSIS

NONAGESIMVM SEPTIMVM

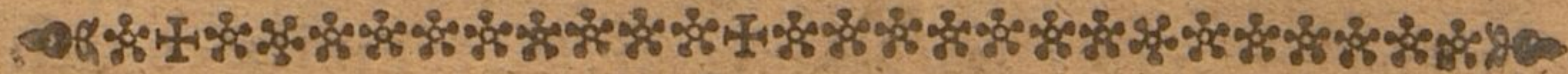
XVI. KAL. SEPTEMBR. ANNI

CIO IDC. LXII.

CELEBRANDVM

INTIMAT

VALENTINVS BERGERVS
RECTOR.

HALLIS SAXONVM,
LITERIS OELSCHLEGELIANIS.

